

- *Több kritika dicsérte alakítása lírai jellegét. És most nem a lírai hangra, szerepfelfogásra gondolok, amit inkább bírálat ért, hanem arra, hogy többek szerint Tolnay Klári, a színész önmagáról is vallott Winnie-ként.*

- Valóban, a színésznek nem mindig van alkalma arra, hogy egy szerepben saját magát, a világról való gondolatait közölje. Az én pályámon talán *A vágy villamosa* volt az utolsó ilyen alkalom. És most a Csehovnál indult drámai ív, amelynek Tennessee Williams is egyik folytatója, Beckett-nél is módot adott nekem erre a találkozásra. Szerintem az az író, aki megérti a maga hőseit, már ha bírálja is, szereti őket. A megértés - a szeretet egyik formája. Csehov is szereti még a leggyengébbeket is. Tennessee Williamsban is ott él a részvét a maguk bajába, tragédiájába zárt, züllött és beteg hősök iránt. Szerintem Beckett is azért szereti Winnie-t, ahogy már elmondtam, mert nem adja fel önmagát. Én legalábbis ezen a ponton, az örömhöz való ragaszkodásban, a megfeszített akaratban éreztem magamhoz közelállónak a figurát. Mert én is azt vallom, hogy az embernek az élet legnehezebb óráiban is bele lehet, és bele kell kapaszkodnia valamibe. Egy másik ember-be, ha lehet, de ha nem, akkor az emlékekbe vagy egy dalba.

Tolnay Klári nemcsak a szerepet, Winnie-t is vállalja. Szeretete, lelkesedése a színpadon megértéssé és lírává transzponálódik. Olyan hitelességgel, gazdagsággal játssza el a homokbörtönében is cselekvő, a cselekvésbe kapaszkodó embert, hogy velem elfogadtatta a maga értelmezését. Kétségtelen, lehetett volna más felfogásban is, polemikusabban, kritikus-keményebben, ridegebben ábrázolni Winnie-t. De Tolnay Klári koncepciója mellett nemcsak a megvalósítás hibátlan, magas művészi szintje szól, az eredmény - amely önmagában is szentesíthet egy szerepfelfogást -, hanem az is, hogy Tolnay Klári Beckett lehetséges üzenetei közül azt hallotta meg, és azt továbbította saját egyéniségének, művészetének ajándékával gazdagítva, ami valóban nekünk szól. A vitatott filozófiai nézetek, ellentmondásos gondolatok kórusából -- a költő érvényes igazságát, magas művészi szinten vallott humanizmusát.

BENKŐ TIBOR

## **Hofiról - Hofival**

Ott ült szemközt, a karosszékekben, s beszélgettünk. Nagyon komolyan, megfontoltan, minden viccelődés-élcélődés nélkül. A színészetéről, önmagáról, a sikerről, a sok-sok kudarcról. Az a titka: mindent komolyan csinál, még a legtréfásabbat is. Keservesen, valóban a saját kárán megtanulta: nem lehet más-ként.

### **Adatok, tények**

Július 2-án tölti be a harmincötödik életévét. Idős? Fiala? Harminckét éves korában ismerte meg az országot: 1968 szilveszterén lépett fel először a Rádióban, a szilveszteri műsorban, s egycsapásra híressé vált.

- Félszavas ember vagyok, mint az apám, egyfolytában alig mondok el két mondatnál többet. A tömörítő-készséget apámtól örökölhettem (nyugdíjas, a dohánybevéltónál volt munkás, majd később csoportvezető), aki nagyon szereti nézni a tévét. Ül a készülék előtt és beszélget velem, válaszolgat. Ezek az apai monológok nem akarnak mindenáron tréfálkozni, de a legtöbb megjegyzés mélyen van valami sajátos humor, groteskség.

- Anyámtól talán a zenei hallást kaptam. Szeretett énekelgetni, sokat hallgatta a rádiót, együtt énekelt a rádiós énekesekkel.

Hofiek kőbányaiak. Annak is a külső részén laktak, a „dzsungel” közelében (lebontásra méltó, szegényes városi házak), a Kőbányai Téglagyártól nem messze. Ez a gyár azért emlékezetes az életében, mert a nyári szünetekben ott dolgozott.

### **Háromszori bukás**

- 1955-ben érettségiztem, s azonnal jelentkeztem a Színművészeti Főiskolára. Báti Lajos az első rostavizsgán felvett, másodfokon nem sikerült.

- Nem estem kétségbe, ezt őszintén mondhatom, afféle külvárosi keménykötésű srác voltam, nem ismertem a „lelkicézést”, nem győtrődtem, elhatároztam: érhet bármi, akkor is színész

leszek. Nem volt ebben semmi pátosz, csak erős akarat, olyasféle, mint amikor összekerül két egérszegény emberke, s elhatározzák, hogy vadonatúj bútort vesznek, bár még lakásuk sincs. Megmagyarázhatatlanul vonzódtam a színészi pályához, s biztos voltam benne, hogy előbb-utóbb odakerülök. Nem volt könnyű.

- Ma már tudom, főiskolai bukásaimat részben annak is köszönhettem, hogy a felvételin szavalni kellett. Én nem tudok és nem is szeretek szavalni. Tudtommal sok más színész sem tud és nem szeret. De ott mindig szavaltattak. Még a gimnáziumi szavalóversenyen is csak a huszonhatodik lettem, pedig ott mindent beleadtam: hangerőt, gesztikulációt.

### **Egymást segítve rivalizáltunk**

- A téglagyár kultúracsoportjában is ott voltam. Jászai András foglalkozott velünk. (Jászai Mari leszármazottja, sokat köszönhetek neki, szeretetet, jótanácsot.) Az üzemi színjátszás slágereit játszottuk, *a Szabad szél, a Pettyest, a Nászutazást*. Derék és tehetséges emberek gyűltek össze a csoportban. Komolyan vették a színjátszást, még az éjszakát sem sajnálták maguktól. Több közülük megállná a helyét a profik között, de a legtöbbször mégis kevés volt a kitartása: megnősült, a felesége nem engedte bohóckodni, több fizetésért átszegődött egy másik gyárba, nem vállalták a harcot. Kár értük. Nagyon jól ismertük és szerettük egymást. Rivalizáltunk, de segítettük egymást. Hivatásos színpadon ritka jelenség.

- Egyre világosabbá vált előttem: az érvényesüléshez, a sikerhez papír - főiskolai végzettség - kell! Ma már tudom, nem kell.

- Később, 1958-ban két új lépést tettem: átmentem a Kőbányai Porcelángyárba, ahol porcelánfestő lettem, s beiratkoztam a Rózsashegyi színiiskolába. Sokat tanultam ebben az iskolában, de a fontos az volt: önbizalmat, hitet adott. Félig-színésznek tartottam magam, közelebb éreztem magamhoz az áhított színpadot.

1960: fordulat Hofi Géza életében. Valaki mondta neki, menjen el a Fészek Klubba, ott biztosan megtalálja Szendrő Józsefet, a Debreceni Csokonai Színház igazgatóját. Meg is találta. Szendrő augusztus végén meghallgatta, szeptember 1-től szerződtette. Nem statisztának, segédszínésznek, hanem színésznek. Mái



HOFI GÉZA (IKLÁDY LÁSZLÓ FELV.)

is híres eset, amikor az évadnyitó társulati ülésen sorra bemutatkoztak a társulat új tagjai, közölve, *hogy* melyik színházból jöttek. Hofi így mutatkozott be: Hofi a Kőbányai Porcelángyárból... A poén ott is jól csattant.

- 1960 szeptemberéről csak felsőfokon tudok beszélni. Augusztus utolsó napjaiban még a gyárban dolgoztam, a szeptemberi társulati ülés után a kezembe nyomták a *Koldusopera* szövegkönyvét, Filck szerepét kellett megtanulnom, s beugróként helyettesítenem. Hajmeresztő ügy volt ez. Lázálom. Mesevilág. Egy napi tanulás után belöktek a színpadra, oda, ahová mindig vágytam. A végzavakat nem hallottam, csorgott rólam a víz. Minek részletezzem? Talán megérte az, aki kádból ugrott a tenger-be. Novák István érdemes művész volt Peacock. Félszavakkal, kacintással biztattott. Őrá emlékszem a legmelegebben. Halk, csendes ember, de ha színpadon van, levegője van, mégpedig forró, áradó, magával vonzza a társait. A próbákon nagyon sokat tanultam, engem szinte ő rendezett - nem szavakkal, csak tekintettel.

#### **Debrecen: lubickolás**

Debrecen Hofi számára: végtelen kiterjedésű medence, kellemes vízzel, ahol gondtalanul lubickolt. Örök beugró volt, új szerepet jóformán nem is kapott. Nem nagyon bánta: tanulta, élte a színházat.

A jöszeműek már akkor észrevehették: Hofi sajátos műfajt alakít ki. Deb

recenben szokás volt, hogy a premierek után a klubban összegyűlt az egész társulat, s vacsora után magnóról végighallgatják a bemutatott darab pamfletjét. Szendrő kiadta az utasítást: „Oltsátok el a villanyt, hogy nyugodtan tudjon röhögni mindenki - mindenkin.” A paródiát ketten készítették: Hegedüs László és Hofi. Sokszor nagyobb sikere volt, mint a bemutatóriák. Lelkesen, gátlás nélkül készítették a paródiát, sok újszerű akusztikai hatást felhasználva. Például: Horváth Zoltán operarendezés közben füttyszóval irányította a színészeket, a kart, főként azért, hogy meghallják. Hofiék felfigyeltek erre, s az egyik paródiájukban az operát szabályos futballmeccsé tették.

Hofi Debrecenben figyelt fel saját parodisztikus tehetségére. A városban és környéken egyre gyakrabban lépett fel „hakniműsorokon”, s főként színészeket utánozott. Az egyik műsorban Bilicsi Tivadar is fellépett. Bilicsi csak ennyit mondott Hofinak: „Szép, szép, amit csinál, de miért utánoz? Próbálja ugyanezt elmondani a saját hangján. Azzal is lehet jellemezni...” Ekkor határozta el Hofi: ezután senkit sem utánoz. Ma sem.

1963: Hofi bejelenti, *hogy* otthagyja a színházat. Hofi, aki a Kőbányai Porcelángyárból érkezett?

- Tudtam, nem szabad tovább ott maradnom. A vonat másfelé megy. Felmértem magamban: olyan színész sok van, mint én. Nekik se megy...

Visszajön a fővárosba. Nincs tüske a

szívében. A debrecenieket most is szereti, úgy érzi, ők is őt. Csak éppen felfedezte magát.

Budapest. Nincs állása. Szabadúszó. Ismeretlen. Névtelen. Az ORI-tól kér működési engedélyt. Vidéki kis műsorokban lép fel - paródiákkal.

- Bejelentettek. Dermedt csend. Ki ez a fickó? Amikor kimentem a színpadról, nagy siker, nagy taps.

Allandó utazás, éjjel-nappal. Hakni, hol színpadon, hol vendéglőben, kávé-házban.

- Megutáltam a vendéglátóipart. Megfogadtam, soha nem lépek fel ott, ahol asztal van. Engem ne nézzenek két konyak között...

Ezzel egyidőben kezdődött el nála a kilincselés időszaka. Jelentkezett a Vidám Színpadon. Meghallgatták. „Nem üti meg a szintet” - mondták...

A Kamara Varietében is meghallgatást kért. Ímmel-ámmal fogadták. Talán háromszor ugrott be Verebes Károly helyett. Azzal bocsátották útnak, majd értesítik, ha szükség lesz rá.

#### **Az első jó ütés...**

1968: Marton Frigyes, a Rádió rendezője felfigyel egy hakniműsorban Hofira. Bekéreti, s szinte azonnal belöki a 6-os stúdióba: híressé vált táncdal-fesztiválpáródiáját adja elő. A szilveszteri műsorban hangzik el. Országos siker. Felfigyelnek rá. Sztár lett egyik pillanatról a másikra.

- Szeretem az ökölvívást. Nos, ekkor úgy éreztem: ez az első ütés, amikor én ütöttem. Betalált. A legjobb helyen. Igazán sokáig vártam rá...

A Televíziónál Bánki László is felfigyelt rá. Ismét szokatlan oldalról „üt”: összekerül Koós János táncdalénekesel, akiről - Hofi oldalán - kiderül, *hogy* humora is van.

- A táncdalénekesek mindig nagyon jólöltözöttek, szépen fésültek. Koós Jancsi egyszer azt mondta nekem: „Géza, köszönöm neked, hogy össze mertem kócolni magam...”

1969: szerződötteti a Mikroszkóp Színpad. Újabb fordulópontra az életében. Így beszél róla:

- Nagy szabadságot kapok Komlós Jánostól ebben a színházban. Esténként annyi idő és lehetőséget ad, *hogy* teljesen felszabadulok, senkitől nem kell rettegnem: csak magamtól függök. Nem is veszem észre szinte, hogy 30-40 perc is eltelik a pódiumon. Ebben a miniatűr

színházban minden néző partner: közvetlenül érzem a sikert vagy a sikertelenséget. Nem illene kérkedni vele, nem is akarok, de talán elhiszik: jó érzés a néző előtt egy méterrel társalogni - a nézővel.

#### **Kemény munka és improvizálás**

1970: Jászai-díj.

- Bárhogy is volt, bármilyen nehéz is volt az út, megérte. Jó, hogy úgy csináltam mindent, ahogy csináltam. Nekem ezt jelentette a Jászai-díj.

S hogyan dolgozik, hogyan készül „szerepeire”? Ki írja a szövegeit? Hogyan lehetséges, hogy minden este változtat a szövegein? Meddig győzi ötletekkel? Hogyan teremtette meg egyszemélyes színpadát, amely nem ismeri a kellékeket, nem használ semmiféle segédeszközt.

- Minden számot én írok, illetve dehogyan írok, de erről majd később. Az 1970-es rádiós-televíziós szilveszteri műsorban előadott Frédi-Béni szám a kivétel. Romhányi József sajátos verselését én nem tudom utánozni, ez külön világ. m ilyet nem tudok leírni: „Min töröd a kobakod, kibököd?”. A paródia-ötlet az enyém volt, Romhányi adta hozzá a Romhányi-nyelvet.

-- Nekem soha nincs ötletem, nem is akarom, hogy legyen. Kit érdekelne az, ha arról beszélnék, ami engem érdekel? Talán a számaimból észrevehető, hogy engem mindig az foglalkoztat, ami másokat, a tömeget. Arra törekszem, hogy ha lehet, még aznap vagy legkésőbb más-nap már reagáljak. Ehhez nem kell más: úgy kell élni, mint a többi ember. Nem művész úr akarok lenni, hanem Hofi. Legyen ez természetes mindenkinek. A televíziót éppen olyan gyakran nézem, a rádiót éppen olyan gyakran hallgatom, mint bárki. Kijárok a Népstadionba, mozibaszínházba megyek, mint mások.

- Íróasztalnál nekem még semmilyen számom nem született. Szeretek improvizálni. De azért a kemény munkától sem ijedek meg. Csak egy példát. Talán emlékeznek még a Rádióban előadott mindössze tízperces Sammy Davis ének-óraparódiára. Erre a számra Mike Klári zenei szerkesztővel készültem. Napokon át, hosszú-hosszú órákon át hallgattuk végig Davis különböző énekszámait, s szedtük ki énekszámaiból azokat a szavakat, amelyeknek volt némi magyaros hangzása. Ezekhez rögtönöztem én szövegeket. Napokon át üres kézzel, elcsigázva mentem haza: nem sikerül. Végül, azt hiszem, egy bravúros

számot rögtönöztünk a „mit sem sejtő” Sammy Davis-szel.

- Hogyan improvizálok? Akár úgy, hogy például a Mikroszkóp Színpadon van egy 5 perces fellépésem. Közben eszembe jut valami, beleszövöm a szövegembe. Másnap továbbfinomítom, harmadnap újra csiszolom. Így lett végül is a kezdeti 15 perces fellépésemből háromnegyedórás rögtönzés. Persze, sok ötlet még aznap meghal. Ez természetes. Nem érdemes feltámasztani. Én egyébként sem akarok előadni, nem mű-sort akarok produkálni: csak léggözt, hőfokot szeretnék mindenkor teremteni, és arra törekszem, hogy a közéleti mondanivalóra az emberek felvigyéljenek. És akár a komoly dolgokról is csevegni szeretnék, társalogni, mint a társaságban teszi az ember. Az sem fontos, hogy az emberek pontosan emlékezzenek arra, amit elmondtam. Az a fontos, hogy jól érezze magát mindenki. Hányszor voltam magam is vendégségben, amikor órákon át nevetgélünk, beszélgettünk, s másnap már azt sem tudtam, miről volt szó. De ől éreztem magam. Erre biztosan emlékeztem. A jó légkörre, a kellemes hangulatra. Elég, ha rám is így emlékeznek.

Elég? A legtöbb.

